

ISSN 2072–9480

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ДЕМОГРАФІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ імені М.В. ПТУХИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ДЕМОГРАФІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

2(18)

DEMOGRAPHY
AND SOCIAL
ECONOMY

2012

ДЕМОГРАФИЯ
И СОЦИАЛЬНАЯ
ЭКОНОМИКА

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
ВИХОДИТЬ 2 РАЗИ НА РІК
ЗАСНОВАНИЙ У ЛИСТОПАДІ 2004 РОКУ

КИЇВ

УДК 314(051)

Видавці та засновники: Національна академія наук України, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації 12.01.2004 р. Перереєстроване 22.06.2012 р. (серія КВ №19037–7827 ПР) Державною реєстраційною службою України.
Згідно з постановою Президії ВАК України №01–05/01 від 10 лютого 2010 р. журнал “Демографія та соціальна економіка” включено до нового Переліку №17 наукових фахових видань.

Голова редакційної колегії: Е.М. Лібанова – акад. НАН України, д.е.н., проф.

Заступник голови редакційної колегії: С.І. Пирожков – акад. НАН України, д.е.н., проф.

Заступник голови редакційної колегії: В.В. Онікієнко – д.е.н., проф.

Відповідальний секретар: О.В. Макарова – д.е.н.

Члени редакційної колегії:

Власенко Н.С., Київ, Україна
Вишневський А.Г., д.е. н., проф., акад. РАЕН,
м. Москва, РФ;
Гнибіденко І.Ф., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Грішнова О.А., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Гладун О.М., д.е.н., м. Київ, Україна
Дєєва Н.М., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Денисов А.Ф., к.і.н., м. Київ, Україна
Дмитренко Г.А., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Єріна А.М., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Заяць Т.А., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Карлін М.І., д.е.н., проф., м. Рівне, Україна
Колот А.М., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Кравченко І.С., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Курило І.О., д. е. н., м. Київ, Україна
Левчук Н.М., к.е.н., м. Київ, Україна
Лісогор Л.С., д. е. н., м. Київ, Україна
Малиновська О.А., д. н. з держ. управління,
м. Київ, Україна
Мехина Ф., проф., м. Прешов, Словенська
республіка

Новіков В.М., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Новікова О.Ф., д.е.н., проф., м. Донецьк,
Україна
Петрова І.Л., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Палій О.М., к.е.н., м. Київ, Україна
Позняк О.В., к.е.н., м. Київ, Україна
Рингач Н.О., д.н. з держ. упр., м. Київ, Україна
Романюк А.І., д-р філос. наук, проф., м. Оттава,
Канада
Романюк М.Д., д.е.н., проф.,
м. Івано-Франківськ, Україна
Саріогло В.Г., д. е. н., м. Київ, Україна
Стещенко В.С., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Ткаченко Л.Г., к.е.н., м. Київ, Україна
Черенько Л.М., к.е.н., м. Київ, Україна
Черніченко В.В., к.е.н., м. Київ, Україна
Чернюк Л.Г., д.е.н., проф., м. Київ, Україна
Шахотько Л.П., д.соц.н., проф., м. Мінськ,
Білорусь
Шевчук П.Є., к.е.н., м. Київ, Україна
Щербов С., д-р, проф., м. Відень, Австрія

Денисов А.Ф. (редакційна підготовка до друку)

Москаленко Г.О. (технічний секретар редакційної колегії)

Затверджено до друку Вченою радою ІДСД імені М.В. Птухи НАН України 10 грудня 2012 р.

Підписано до друку 24.12.2012 р. Формат 70х100/16. Папір офс. Гарнітура Newton C.
Обл. друк. арк. 15,0. Умов. друк. арк. 14,7. Тираж 300 пр. Зам. № 1184.

Адреса редакції: Україна, 01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 60.
Тел. (044) 486-62-37, 482-17-45, 486-04-97
E-mail: j_dse@ukr.net, http://www.idss.org.ua

ВІДДРУКОВАНО: ТОВ “КОНУС-Ю”. Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26, оф. 210.
Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК №33 від 16.07.2002 р.

© Національна академія наук України, 2012
© Інститут демографії та соціальних
досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012

ЗМІСТ

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

LIVANOVA E. Harmonization of Social and Economic Development and Aging. Which Approaches Work in Ukraine?.....	5
КУРИЛО І.О. Старіння населення в Україні у дзеркалі соціально-демографічної політики	23
СТЕШЕНКО В.С., ПІСКУНОВ В.П. Демографічне пізнання: сучасний стан і потенції розвитку.....	33

РІВЕНЬ ТА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ

ЛІСОГОР Л.С. Якість трудового життя: чинники впливу та напрями покращення	43
ГЕРАСИМЕНКО Г.В. Регіональні особливості реалізації соціальних функцій місцевих бюджетів в Україні	53
КІЧУРЧАК М.В. Напрями вдосконалення бюджетного фінансування сфери культури в Україні.....	63
ПОЗНЯК О.В., ТЕРЕЩЕНКО Г.І. Комплексна оцінка обсягів доходів трудових мігрантів та грошових переказів	74

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

МАНЦЕВИЧ Ю.М., ЗАПАТРИНА І.В. Розвиток державної підтримки житлових програм в Україні.....	85
НОВАК І.М. Формування страхових механізмів компенсації ризику неплатоспроможності роботодавця	95
KARYIAGIN J., WOŁOWIEC T. Regional Social and Economic Policy of Stimulating Entrepreneurship and Increasing Working Places (case of Podkarpackie Province Communes).....	103
ШПІРІЯН Л.В. Досвід мікрострахування в країнах Центральної та Південної Америки	115

БІДНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНЕ ВІДТВОРЕННЯ

МЕЛЬНИЧЕНКО О.А. Бідність в Україні: сутність проблеми та шляхи її розв'язання	124
LONGFORD N., NICODEMO C. Some Alternatives to the Poverty Gap for International Comparisons	132

СТАТТІ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

НОВОСЛІБСЬКА Т.В. Соціальні стандарти і гарантії та їх співвідношення	142
СТАСІВ Я.В. Зловживання алкоголем як чинник злочинності в Україні	151

КНИЖКОВИЙ ОГЛЯД

Огляд видань	160
Рецензія на колективну монографію «Економічні та гуманітарні напрями розвитку соціальної інфраструктури» (Т.І. Ткаченко)	175

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Міжнародна науково-практична конференція «Оцінювання ефективності соціальної політики: методологія та практика» (28 листопада 2012 року, м. Київ)	178
Міжнародна науково-практична конференція «Суспільно-екологічні аспекти формування стратегічного потенціалу сталого розвитку України та її регіонів» (18 грудня 2012 року, м. Київ)	181

Вимоги до оформлення матеріалів, які подають для публікації в журналі «Демографія та соціальна економіка»	183
---	-----

CONTENTS

DEMOGRAPHIC PROCESSES AND THEIR CONSEQUENCES

LIBANOVA E. Harmonization of Social and Economic Development and Aging. Which Approaches Work in Ukraine?	5
KURILO I.O. Population Ageing in Ukraine in the Light of Social and Population Policy	23
STESHENKO V.S., PISKUNOV V.P. Demographic Cognition: Current State and Potentialities of Development	33

LIVING STANDARD AND QUALITY OF LIFE

LISOGOR L.S. Factors Affecting the Quality of Working Life: the Scope and Feasibility of Realization	43
GERASYMENKO G.V. Regional Peculiarities of Realization of Social Functions of Local Budgets in Ukraine	53
KICHURCHAK M.V. The Ways of Improvement of Budgetary Financing of the Cultural Sphere in Ukraine	63
POZNIAK O.V., TERESHCHENKO G.I. Complex Estimation of Migrant Workers' Incomes and Remittances	74

SOCIAL POLICY

MANTSEVYCH Y.M., ZAPATRINA I.V. Development of the State Support of the Housing Programs in Ukraine	85
NOVAK I.M. Formation of Insurance Risk Compensation Mechanism of Employer Insolvency	95
KARYIAGIN J., WOŁOWIEC T. Regional Social and Economic Policy of Stimulating Entrepreneurship and Increasing Working Places (case of Podkarpacie Province communes).....	103
SHIRINIAN L.V. An Experience of the Microinsurance in the Central and South America.....	115

POVERTY AND SOCIAL REPRODUCTION

MELNYCHENKO O.A. Poverty in Ukraine: the Essence of the Problem and Ways to Solve.....	124
LONGFORD N., NICODEMO C. Some Alternatives to the Poverty Gap for International Comparisons.....	132

THE ARTICLES OF JUNIOR RESEARCHERS

NOVOSILSKA T.V. Social Standards and Guarantees and Their Correlation	142
STASIV Y. V. Alcohol Abuse as a Factor of Crime in Ukraine.....	151

BOOK REVIEW

Review of Publications	160
Book Review “ Economic and Humanity Lines of the Social Infrastructure Development” (T. I. Tkatchenko)	175

SCIENTIFIC LIFE

International Theoretical and Practical Conference “Assesment of the Effectiveness of Social Policy: Methodology and Practice”(November 28, 2012, Kyiv).....	178
International Research and Practice Conference “Social and Ecological Dimension of Forming Strategic Potential of Sustainable Development of Ukraine and its Regions” (Desember 18, 2012, Kyiv)	181
Format Requirement for Materials Submitted for Publishing in the Journal «Demography and Social Economy»	183

УДК 336.368.03 (477)

Л. В. ШПІНІАН,

канд. екон. наук, доц.,
докторант відділу фінансових ринків
Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України

ДОСВІД МІКРОСТРАХУВАННЯ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

В статті досліджено досвід і висвітлено особливості мікрострахування у країнах Центральної та Південної Америки з позицій можливого застосування в Україні.

Ключові слова: досвід мікрострахування, регулювання, мікрострахові продукти, Центральна та Південна Америка.

Постановка проблеми. У світовій практиці мікрострахування розглядається як одна з фінансових послуг, що допомагають незаможному населенню управляти своїми ризиками. Мікрострахування — це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів бідних і малозаможних осіб в обмін на низькі страхові премії за невеликих страхових сум і спрощеної системи страхування [1, 12]. Від звичайних страхових продуктів мікрострахування відрізняється простими умовами страхування з мінімальною кількістю винятків та застережень, спрощеними правилами визначення величини збитку і, як наслідок, швидким врегулюванням страхових претензій. Чіткого поділу між страхуванням і мікрострахуванням немає, але саме зазначені вище особливості виділяють такі страхові продукти в окрему групу й роблять їх доступними для незаможних верств населення. Низький рівень доходів, відсутність страхової культури, відносно рівні для всіх тарифи, малі страхові відшкодування — фактори, що зумовлюють появу і розвиток мікрострахування, і водночас спричиняють його сповільнення. У зв'язку зі значущістю соціальної складової мікрострахування актуальним є пошук нових можливостей покращення соціального захисту населення шляхом розширення кола страхових послуг та впровадження нових видів і правил страхування.

За оцінками фахівців Міжнародної організації праці (МОП) та Фонду «Munich RE Foundation», 33 з 50 найпотужніших страхових компаній світу оголосили про розвиток системи мікрострахування. У світі на сьогоднішній день користуються цим видом страхування вже близько 500 мільйонів осіб. Найбільш розвинуто мікрострахування в

Індонезії, В'єтнамі, Перу, Бангладеш, Мексиці, Китаї та Індії, на які припадає 80% такого страхування. На країни Латинської Америки припадає близько 15% світового ринку [2, 11]. Останніми роками система мікрострахування у країнах Центральної та Південної Америки швидко поширюється, що актуалізує вивчення такого досвіду і можливого застосування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання мікрострахування досліджують зарубіжні фахівці Світового Банку і вчені К. Черчілль (Craig Churchill), В. Джин-Квон (W. Jean Kwon), М. МакКорд (Michael J. Mc Cord), працівники міжнародної організації Центру фінансування країн Центральної, Східної Європи і СНД. У вітчизняній економічній літературі ці питання висвітлені у працях Л. В. Шірінян. В Україні населення з низьким рівнем доходів, по-перше, не користується послугами традиційного добровільного страхування, по-друге, має щомісячний дохід на рівні мінімальної заробітної плати, тобто близько 1100 грн., що складає майже 4,5 доларів США на добу [3]. Ця сума фактично відповідає порогу бідності, який визначили міжнародні фінансові інститути. Прожити на такі гроші незможній особі досить складно, не говорячи вже про страхування. Саме тому забезпечення такого населення можливе за допомогою мікрострахування. Враховуючи те, що вітчизняне страхове законодавство не містить визначення мікрострахування, слід звернутися за розумінням системи побудови та організації мікрострахування у тих зарубіжних країнах, де такий інструмент страхового захисту вдало впроваджений.

Метою статті є дослідження закономірностей становлення й розвитку мікрострахування в країнах Центральної та Південної Америки для можливого застосування позитивного досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Мікрострахування набуло широкого розповсюдження в країнах Центральної та Південної Америки (табл. 1).

Таблиця 1

Вибірка країн Америки, де набуває поширення мікрострахування

Частина регіону	Коротка назва країни регіону
Центральна Америка та Кариби	Гватемала, Домініканська Республіка, Сальвадор, Мексика
Південна Америка	Аргентина, Перу, Чилі, Еквадор, Колумбія, Парагвай, Бразилія, Болівія, Венесуела

Південна Америка. З 2000 року страхування в Колумбії почало стрімко розвиватися. Наразі в Колумбії налічується 41 страховик, 26 перестраховиків, 46 брокерів. Ємність страхового ринку є невеликою і становить близько 3% ВВП [4, 24]. Одна з відомих у Колумбії компаній «La Equided Seguros» здійснює як традиційне страхування життя й здоров'я, так й мікрострахування за комбінованими схемами. Умовами останнього є 50% оплата компанією медичного обслуговування в разі невиліковної хвороби власника поліса. У разі смерті власника поліса, який сплатив страхові внески, страховик забезпечує: покриття витрат на освіту дітей упродовж 2-х років; витрати на лікування/поховання дитини; щомісячні талони на їжу; оплату комунальних послуг. Наведений приклад показує, що, як й в традиційному страхуванні, мікрострахування супроводжується розподілом витрат (тобто відповідальності обох сторін страхового договору).

У Перу початком використання дешевого страхування можна вважати проект президента Фухіморі у 1997 році — безоплатного для батьків шкільного страхування здоров'я, яке охопило дітей віком від 3 до 17 років, що навчаються у державних освітніх закладах [4, 58; 5, 18]. Поряд з цим, станом на 2010 рік близько 60% населення країни поки що є незастрахованим.

У 2007 році в Перу було прийнято закон про мікрострахування, який суттєво спрощував надання послуг, зменшував вартість, мінімізував документообіг, зменшив термін страхового відшкодування до 3–10 діб. У 2009 році регулювання мікрострахування було законодавчо удосконалено, а термін надання страхового відшкодування зменшено до двох діб. Наразі в Перу зареєстровано 67 страхових продуктів 9-ма традиційними страховиками (вони ж є й мікростраховиками), 215 тисяч мікростраховальників. Загальний обсяг мікрострахових премій становить близько 400 тисяч американських доларів у рік, з чого випливає, що величина середньої річної премії на особу становить: $400:215=1,9$ американського долара [6, 8].

Найбільш вдалі страхові продукти було розроблено разом з жіночими недержавними організаціями, банками та міжнародними фінансовими інститутами. Причому зазвичай мікрострахові послуги надають не окремі мікростраховики, а традиційні страховики з відповідними департаментами. Наприклад, страховики «La Positiva» і «Protecta» створили спеціальні департаменти мікрострахування [6, 8]. Водночас опитування показує, що майже 75% населення Перу поки що не вбачають необхідності у страхуванні внаслідок недовіри до страхових компаній.

Досвід Перу показує, що розробка мікрострахового продукту стає вдалою, якщо в ній беруть участь багато сторін: страховальники, страховики, недержавні організації, інші фінансові інституції.

У Бразилії ринок страхових послуг є повністю формальним, і його суворо регулює держава. Мікрострахування перебуває на початковій стадії розвитку й називається «народним страхуванням». Особливістю мікрострахування в Бразилії є те, що продаж мікрострахових продуктів регулює звичайний закон про страхування. Інша особливість полягає у тому, що мікрострахування поєднується з широкою просвітницькою діяльністю. Для розвитку мікрострахування в Бразилії наразі уряд об'єднує кілька компаній, щоб підвищити гарантії страхового захисту. У 2010 році вже від 23 до 33 мільйонів клієнтів країни охоплено мікрострахуванням. Прогнозується, що в найближчі п'ять років цей показник збільшиться до 60 млн. клієнтів і зростатиме ще впродовж найближчих 10 років і, за оцінками, охопить 100 млн. чоловік [7].

Найбільшим представником цього сегмента бізнесу є страхова компанія «Bradesco Seguros», серед клієнтів якої 20 мільйонів купили продукти мікрострахування. Однією з перших страховок, що пропонувала «Bradesco Seguros», було особисте страхування від нещасного випадку, з покриттям 11 тисяч доларів з щомісячною сплатою премії 1,9 долара (така вартість відповідає тарифу на рівні 0,2% страхової суми). Ще одним продуктом, що користується попитом з 2010 року, є так званий «Житловий Квиток» — домашній страховий продукт, який покриває пошкодження, викликані блискавкою, вогнем, вибухом і повінню, з покриттям 5,5 тисяч доларів в обмін на одноразову сплату премії в розмірі 5,4 долара в рік (що відповідає тарифу 0,1% страхової суми). У 2011 році «Bradesco Seguros» продала мільйон полісів, що включають тільки названі вище два мікрострахові продукти. В процесі розробки перебувають шість нових продуктів, які запускатимуться до кінця 2012 року. Вони включатимуть похоронне страхування, страхування від безробіття, непрацездатності/госпіталізації і кількох змішаних пакетів як, наприклад, страхування будинку і страхування життя, особисте страхування від нещасного випадку і похоронне страхування, похоронне страхування і страхування від безробіття.

Але в регіоні не всі великі країни мають розвинений ринок мікрострахових послуг. Порівняно з іншими країнами Латинської Америки мікрострахування в Аргентині, де мешкає близько 40 млн. громадян і половина населення є сільським, — на початковій стадії створення і розвитку. Це пояснюється передусім тим, що депресія 2001 року при-

звела до перерозподілу ринку, знищення слабких соціальних програм страхового захисту і формування великої частки неформального сектору (4 мільйонів зайнятих). Наразі ані уряд, ані жодна зі страхових компаній не виявляють інтересу до розвитку мікрострахування. У 2007–2008 роках з'явилися нові гравці на ринку страхування переважно для страхування малих кредитів. Лише один приватно-державний інститут FONCAP декларує зацікавленість у страхуванні малого бізнесу (в країні налічується близько 1,5 мільйона малих підприємств) [4, 21].

Особливість іншої країни цього регіону, Болівії, полягає у тому, що вона має великий неформальний сектор економіки (понад 55% зайнятих), у 2002 році близько 73% населення було незастрахованим [5, 4]. Подібна ситуація спостерігається й у Парагваї, де майже 90% населення без страхування. У цих країнах налічується до 10 мікростраховиків, працюють міжнародні мікрофінансові організації. Наприклад, головною мікрофінансовою установою є так звана «BancoSol», що реалізувала близько 30 тис. полісів страхування життя і близько 15 тисяч комбінованих полісів страхування життя та здоров'я.

Отже, досвід країн регіону показує, що мікрострахування зумовлено появою нових «креативних» гравців на ринку, які можуть подолати бар'єр традиційного погляду на страхування. У регіоні відчутний вплив міжнародних організацій.

Центральна Америка та Кариби. Досить цікавий досвід Мексики, де високою є схильність до катастрофічних погодних подій: злив і засухи. Несприятливі погодні умови істотно впливають на добробут працівників сільськогосподарського сектору, куди залучено 21% зайнятого населення. До 2002 року більшість сільського населення не мало доступу до сільськогосподарського страхування. При настанні катастрофічних погодних подій вони отримували фінансову допомогу від Міністерства сільського господарства з Національного фонду катастроф. Ця програма була витратною для уряду і не могла забезпечити ефективне управління ризиками. У 2002 році було впроваджено програму погодного індексного страхування за участю Національного фонду катастроф. Виявилося, що державі вигідніше купувати поліси індексного страхування, ніж виплачувати допомогу фермерам при настанні катастрофічних подій. Крім того, за відсутності страхування, уряд проводив значну роботу зі збору даних про збитки і повторну перевірку цих даних. У результаті, виплати проводилися набагато пізніше, ніж за програмою страхування. Програма погодного індексного страхування дала змогу застрахувати дрібних фермерів і сільське населення, зменшити витрати держави і час надання допомоги постраждалим регіонам [8]. Таким чином, досвід Мексики показав, що страхування за участю держави може бути більш вигідним для держави, ніж пряма соціальна допомога.

Починаючи з 2005–2007 років найбільші в країні страховики «Seguros Banamex», «Seguros Azteca», «Seguros Inbursa» почали разом з банками продавати поліси страхування життя для тих, хто бере кредити невеликих розмірів. У 2008 році Мексиканська Асоціація Страхових Інститутів створила Комітет з Мікрострахування, що спеціалізується на полісах страхування життя осіб, які взяли мікрокредит. У 2003 році було створено основного мікростраховика країни «Oportunidad Microfinanzas», який у 2007 році вже мав 7 тисяч клієнтів і поступово розширює свою діяльність.

Специфікою Мексики є те, що в країні прийнято визначати вартість страхового поліса за тиждень, яка в середньому становить 1–2 долари (тобто 60–120 доларів на рік) і відповідає страховій сумі близько 6000 доларів. Це фактично дає тариф на рівні 1–2% страхової суми.

Інша особливість Мексики полягає в тому, що традиції на ринку страхування є досить сильними, і поява нових продуктів завжди супроводжується опором, тому відбувається досить повільно. Досвід Мексики показує, що через інерцію іноді відносно розвинений ринок страхування є менш інноваційним, ніж нерозвинений. По-друге, страховики країни

вбачають за краще контактувати з посередниками, ніж самим пропонувати страховий продукт, навіть коли цей продукт є простим.

Високий попит на мікрострахування спостерігається у Гватемалі з населенням у 14 мільйонів. У сільському господарстві Гватемали зайнято 50 % працюючих, 35 % – у сфері обслуговування. Особливість країни полягає в тому, що неформальна економіка становить близько 75% економічно активного населення – найбільший рівень «неформальності» у Центральній Америці. Це, в основному, вуличні торговці, тимчасові працівники, дрібні підприємці. Переважна більшість працюючого в малому бізнесі населення вважають за краще тримати заощадження вдома [4, 42]. Друга особливість Гватемали в тому, що вона посідає шосте місце у Латинській Америці за часткою населення, що перебуває за межею бідності.

Страхування в Гватемалі регулюють два органи державної влади: Міністерство фінансів і Банківський Контроль. Законодавство країни не дозволяє працювати іноземним страховикам на своєму ринку. За законом сплачений статутний капітал страховика повинен скласти не менше 375 тисяч доларів незалежно від виду діяльності (життя або не життя). У разі, якщо страховик здійснюватиме всі види діяльності, то він повинен мати сплачений статутний капітал 750 тисяч доларів. Крім того, страховик зобов'язаний мати додатковий капітал у вигляді резерву для покриття початкових операційних витрат. Компанія може бути або страховиком, або перестраховиком, або одночасно обома. Цікаво, що перестраховиків у країні немає. Усього в країні 18 страховиків, і за останні 30 років не збанкрутіла жодна страхова компанія.

У 1994 році Національна Федерація Кредитних Союзів Гватемали і 9 її членів створили компанію під назвою «Columna» для пропозиції мікрострахових полісів переважно зі страхування життя. Компанія стрімко збільшується і пропонує два основних типи полісів: страхування життя кредитора кредитного союзу; страхування життя вкладника, що дає змогу родині померлого отримати страхове відшкодування, зберегти вклади й отримати економічну вигоду від них. Продаються також поліси від нещасного випадку та на похорон, користувачами яких стали 54000 клієнтів. Причому клієнтами є як працівники формальної економіки, так і неформальної [9, 10]. Наразі «Columna» є лідером мікрострахування в країні.

Інша країна регіону, Домініканська Республіка, налічує до десятка мікростраховиків та стрімко впроваджує останніми роками мікрострахові продукти. Наприклад, Іспанський фонд «Codesra» і його місцевий партнер і основний банк регіону «Banco Adorem» розробили мікростраховий поліс «три в одному», який покриває страхування життя, непрацездатність і похоронні витрати. У Домініканській Республіці вартість такого мікрострахового поліса становить 4 євро на рік зі страховою сумою 1000 євро. Експерти констатують великий попит на такий поліс і конкуренцію з боку мікростраховиків [10].

Отже, досвід країн цього регіону показує можливість вдалого поєднання страхового покриття різних важливих для бідного населення ризиків.

Можливість застосування мікрострахування в Україні. Як показують соціологічні дослідження, соціальна ситуація в Україні є досить напруженою. Наявна диференціація суспільства за рівнем добробуту ще більше поглиблюється тим, що заможні всіляко обмежують доступ бідного і малозаможного населення до вищого класу і керівництва країною, ухвалюючи відповідні закони, установлюючи неринкову оплату праці. За таких умов ефективність і межі застосування державного соціального захисту зменшуються.

Система соціального захисту в Україні включає обов'язкове державне соціальне страхування, що передбачає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з неза-

лежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це закріплено у статті 46 Конституції України, згідно з якою громадяни мають право на соціальний захист.

Мікрострахування має власні риси, що виходять за межі соціального захисту. Так, деякі об'єкти власності (худоба, предмети побуту, помешкання) або прострочена позика не забезпечуються соціальним захистом у звичайному розумінні. Крім того, умови державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання різняться від умов мікрострахування від нещасного випадку, згідно з якими страховому захисту може підлягати нещасний випадок незалежно від того, де він мав місце. З цих позицій мікрострахування можна розглядати окремо від соціального страхування, що передбачає також пряму участь роботодавців та держави. Водночас важливими і подібними складовими соціального захисту й мікрострахування є здоров'я, життя, непрацездатність. Особливо важливим є мікростраховий захист осіб, які працюють у неформальному секторі економіки й у зв'язку з цим не мають доступу до державних програм. Незаможне населення не може скористатися й послугами традиційного комерційного страхування внаслідок своєї неплатоспроможності [11, 80].

Таким чином, можна стверджувати, що мікрострахування не замінює соціальний захист, а є додатковою можливістю захисту бідних і малозабезпечених. Воно має переваги порівняно з традиційними системами соціального забезпечення:

1. Може охопити працівників неформальної економіки, представників малого бізнесу з низьким рівнем заробітку, населення з рівнем доходів, близьким до мінімального рівня заробітної плати в країні, та самозайнятих у сільському господарстві.
2. Джерела коштів для здійснення мікрострахування і соціального захисту відрізнятимуться, оскільки в мікрострахуванні передбачається участь вітчизняних і міжнародних фондів і донорів, спеціально створених організацій.
3. Якщо державна система соціального захисту передбачає участь органів виконавчої влади та некомерційних самоврядних організацій, то мікрострахування можуть здійснювати комерційні організації.
4. Менше бюрократичних обмежень, постачання послуг мікрострахування здійснюватиметься безпосередньо для цільових груп населення, тобто там, де традиційні страховики не зацікавлені працювати (віддалена сільська місцевість).
5. Покликане швидко реагувати на потреби страхового захисту й платоспроможність цільових груп незаможного населення.
6. Розмір страхового відшкодування є невеликим, і тому економічний ефект від зловживань буде малим.
7. Дасть змогу зменшити соціальну напруженість в суспільстві, якщо охопить страховим захистом бідні верстви населення поряд з державним соціальним забезпеченням.
8. Держава розподілятиме тягар бюджетного фінансування з мікростраховиками: держава купує мікрострахові поліси, а постачальник послуг сплачує відшкодування. Це є прикладом державно-приватного партнерства і є більш вигідним для держави порівняно з прямою соціальною допомогою.

Висновки. Вивчення досвіду мікрострахування країн Центральної та Південної Америки дає підстави зробити висновок, що хоча мікрострахування є комерційним, проте його соціальна складова набагато більша. У світі існують численні некомерційні фонди, що субсидують мікростраховиків. Ефективна робота механізмів мікростраху-

вання передбачає участь багатьох зацікавлених сторін, які представляють і державний, і приватний сектори економіки. Користування мікрострахувим захистом поєднується з просвітницькою діяльністю серед населення щодо такої вигоди.

Найбільш придатним для застосування в Україні уявляється приклад Мексики. Схожі проблеми в аграрному секторі дають підстави скористатися досвідом щодо погодного індексного страхування для захисту дрібних фермерів і сільського населення, що може значно скоротити видатки державного бюджету і пришвидшити надання допомоги постраждалим.

Показовим є й досвід Бразилії, де страхування є цілком формальним. Страховий продукт «Житловий Квиток» можна також впровадити у сільських регіонах України, де ризики є аналогічними до тих, які покриває ця страховка у Бразилії.

Стосовно правового регулювання позитивним є досвід Перу, де було прийнято окремий закон про мікрострахування. На нашу думку, в Україні найбільш прийнятним на сьогодні є включення розділу про мікрострахування у загальний Закон «Про страхування», в рамках якого буде надано можливість широкої участі у мікрострахуванні не тільки мікростраховикам, а й залучення всіх традиційних страховиків від малих до більш потужних [1, 16].

Джерела

1. Шірінян Л. В. Ключові питання державного регулювання мікрострахування / Л. В. Шірінян // Наукові праці НДФІ – 2011. – №4 (57). – С. 11–21.
2. Protecting the poor – a microinsurance compendium. Volume II / Edited by the C. Churchill and M. Matul / International Labor organization in association with Munich Re Foundation. – Germany : München, Switzerland: Geneva. – 2012. – 666 p.
3. Про Державний бюджет України на 2012 рік: Закон України від 22 грудня 2011 року N 4282-VI зі змінами і доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4282-17>
4. Régent S. Microinsurance: what do we know?. Microfinance and microinsurance: learnings from market studies in Latin America and Africa / S. Régent, S. Chauliac, B. Rigollet // PlaNet Finance Group, 2011. – 119 p.
5. Holst J. Health Microinsurance: A Comparison of Four Publicly-run Schemes – Latin America / J. Holst // CGAP Working group on Microinsurance: good and bad practices. – Case Study 18, 2005. – 76 p.
6. Villegas C. C. Microinsurance regulation in Peru / C. C. Villegas // Superintendence of banking, insurance and privat pensions funds administrators. De Banca, Seguros Y AFP: Superintendencia, 2010. – 9 p.
7. Microinsurance in Brazil // Microfinance Focus, October 18, 2011. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.microfinancefocus.com/microinsurance-brazil>. – Назва з екрану.
8. Шинкаренко Р. Использование индексов погоды для страхования катастрофических рисков в Мексике / Р. Шинкаренко // Портал о сельскохозяйственном страховании Agroinsurance. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.agroinsurance.com/ru/products/weather_index/?pid=-12627&print=1. – Назва з екрану.
9. Carlos H. Columna: Guatemala / H. Carlos, M. Bernando // CGAP Working group on Microinsurance: good and bad practices. – Case Study 5, 2004. – 55 p.
10. Benítez I. The Poor Need Insurance Too / I. Benítez // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ipsnews.net/2011/11/the-poor-need-insurance-too/>. – Назва з екрану.
11. Демографічні чинники бідності / [Е. М. Лібанова, С. В. Башкіров, О. І. Крикун та ін.]; за ред. Е. М. Лібанової. – Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Державний комітет статистики України, Український центр соціальних реформ, Фонд народонаселення ООН. – К : ТОВ "Основа-Принт". – 2009. – 184 с.

ШИРИНЯН Л.В.

ОПЫТ МИКРОСТРАХОВАНИЯ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ И ЮЖНОЙ АМЕРИКИ

Микрострахование — это вид гражданско-правовых отношений по защите имущественных интересов бедных и малообеспеченных лиц в обмен на низкие страховые премии при условии небольших страховых сумм и упрощенной системы страхования. В последние годы система микрострахования в странах Америки бурно развивается, что актуализирует вопрос изучения такого опыта и возможного применения в Украине.

Похожие проблемы в аграрном секторе дают основания воспользоваться опытом Мексики относительно погодного индексного страхования для защиты мелких фермеров и сельского населения. Такой подход может существенно сократить расходы государственного бюджета и улучшить качество предоставления помощи пострадавшим. Страховой продукт «Жилищный Билет» в Бразилии можно внедрить в сельских регионах Украины с подобными рисками.

Опыт Перу, где был принят закон о микростраховании, показывает, что возможно официальное законодательное урегулирование. Это наводит на мысль о включении раздела о микростраховании в Закон «О страховании», в рамках которого будет предоставлена возможность широкого участия в микростраховании не только микростраховщиков, но и традиционных страховщиков.

Согласно статьи 46 Конституции Украины граждане имеют право на государственную социальную защиту, и поэтому можно считать микрострахование добровольной формой социального страхования. С другой стороны, микрострахование имеет собственные черты, которые выходят за пределы государственного социального страхования. Показано, что микрострахование не заменяет социальную защиту, а является дополнительной возможностью защиты малообеспеченных и имеет преимущества по сравнению с традиционными системами социального обеспечения и защиты, так как:

1. Может охватить работников неформальной экономики, представителей малого бизнеса с низким уровнем доходов, население с уровнем доходов, близким к минимальному уровню заработной платы и самозанятых в сельском хозяйстве.
2. Источники средств для осуществления микрострахования и социальной защиты будут отличаться, поскольку в микростраховании предполагается участие отечественных и международных фондов и доноров, специально созданных организаций.
3. Если государственная система социальной защиты предполагает участие органов исполнительной власти и некоммерческих самоуправляющихся организаций, то микрострахование могут осуществлять коммерческие организации.
4. Меньше бюрократических ограничений. Оказание услуг микрострахования будет осуществляться непосредственно для целевых групп населения, то есть там, где традиционные страховщики не заинтересованы работать (отдаленная сельская местность).
5. Призвано быстро реагировать на потребности страховой защиты и платежеспособность целевых групп неимущего населения.
6. Размер возмещения является небольшим, и потому экономический эффект в результате злоупотребления будет малым, даже если такое случится.
7. Даст возможность уменьшить социальное напряжение в обществе.
8. Государство будет разделять бремя бюджетного финансирования с микростраховщиками: государство покупает микростраховые полисы, а поставщик услуг выплачивает страховое возмещение. Это является примером государственно-частного партнерства и более выгодно для государства по сравнению с прямой социальной помощью.

Ключевые слова: опыт микрострахования, регулирование, микростраховые продукты, страны Центральной и Южной Америки.

SHIRINIAN L.V.

AN EXPERIENCE OF THE MICROINSURANCE IN THE CENTRAL AND SOUTH AMERICA

Microinsurance is a type of civil legal relations concerning the protection of property interests of poor and low-income people in exchange for low insurance premiums, small sum insured and simplified system of insurance. During the last years the system of microinsurance in the countries of America rapidly develops and it makes the necessary to study such experience from the position of the possible application in Ukraine.

Similar problems in agrarian sector afford ground for using of the experience of Mexico for weather index insurance for protection of small farmers and rural population. Such approach can substantially cut down the expenses of the state budget and improve the quality of help for victims. Insurance product «Housing Ticket» in Brazil may become embedded in the rural regions of Ukraine with similar risks.

Experience of Peru, where a separate “microinsurance law” was accepted, shows that is possible to find the official legislative settlement. It suggests to include the section on microinsurance in the Law «On insurance», within the framework of which it will be given the possibility of wide participation not only microinsurers but also traditional insurers.

In accordance of the article 46 of the Constitution of Ukraine citizens have a right on state social defence and that is why the microinsurance can be considered as social security of a voluntarily form. On the other hand the microinsurance has own lines which go beyond the scope of the state social defence and represents the additional possibility of the protection of low-income people, which has some advantages as compared to the traditional systems of social security:

1. It can cover the workers of informal economy, population with a minimum salary level and self-employed.
2. The sources of means for microinsurance and for state social protection will be different.
3. Commercial organizations can carry out the microinsurance.
4. The less are the bureaucratic restrictions. It will be carried out wherein traditional insurers are not interested to work (step-out rural locality).
5. It requires the fast reaction on the needs of the insurance protection and the paying capacity of poor people.
6. The insurance compensation is small and that is why an economic effect of abuse will be small, even if such will happen.
7. It will enable to decrease social tension in society.
8. The government will divide the budgetary financing with microinsurers: the government buy the microinsurance policy while microinsurer pays the insurance compensation. It is an example of the government-private partnership and may be more advantageous for the country as compared to a direct social help.

Keywords: *microinsurance experience, regulation, microinsurance products, Central and South America.*

Стаття надійшла до редакції журналу 21.05.2012 р.